

XI. YÜZYILDA BİZANS-NORMAN İLİŞKİLERİNE BAKIŞ

Sevtap GÖLGESİZ KARACA*

Özet

Bizans'ın 1025-1081 yılları arasındaki buhranlı döneminden sonra, I. Aleksios'un tahta çıkması ve İmparatorluğun güçlü bir idareciye kavuşması Bizans adına önemli bir gelişmeydi. İmparator I. Aleksios döneminde Bizans'ı uğraştıran en önemli iki tehlike ise Norman ve Türk tehdidi oldu. Bu makalede XI. yüzyılda ve ağırlıklı olarak İmparator I. Aleksios Komnenos döneminde İmparatorluğun en çok mücadele ve münasebette bulunduğu unsurlardan biri olan Normanlar ile ilişkisi incelenecektir. Bizans İmparatorluğu'nun Normanlarla münasebetine, onları Bizans ordusuna ücretli asker olarak alma veyahut evlilik yoluyla onları kendi yanına çekip İmparatorluğu tehdit eden Norman tehlikesini bu şekilde ortadan kaldırmasına değinilecektir. Ayrıca Bizans'ın Balkanlarda Peçenek ve Kumanlarla; Anadolu'da ise Selçuklularla mücadele ettiği ve batı sınırında da Güney İtalyalı Normanlara karşı savaştığı sırada, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için, ikili bir siyaset izleyerek, Türklerle anlaşma yapmasına; Türklere karşı mücadelede ise Normanlarla işbirliği içinde bulunmasına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Ortaçağ Avrupa'sı, Bizans, Normanlar, Türkler, I. Aleksios Komnenos.*

Abstract

Overview of Byzantine-Norman Relations in 11th Century

After the tough period of the Byzantine Empire between 1025 and 1081, it was important for the empire that a strong authority, Alexios I, acceded to the throne. The two most critical dangers that troubled the Byzantine during the reign of the emperor, Alexios I, were the threats from the Normans and the Turks. In this article, the relations with Normans, one of the factors that the Byzantium Empire struggled with most and was connected to, in the 11th century and mainly during the reign of Alexios I Komnenos will be examined. The fact that the Byzantine Empire struggled to prevent the threat from the Normans by hiring Norman mercenaries to its army or by trying to pull the Normans towards itself through marriages will be touched on in the article. Moreover, the fact that the Byzantine make an agreement with the Turks against the Norman in order to get rid of the difficult situation it is in during the struggles with the Patzinaks and the Cumans in the Balkans, with the Seljuks in Anatolia and that the Byzantine cooperated with the Normans against the Turks will be included in the article.

Key Words: *Medieval Europe, Byzantine, Normans, Turks, Alexius I Komnenos.*

---

* Arş. Gör., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Edirne, segolgesiz@gmail.com

Avrupa'nın Ortaçağdaki durumuna bakıldığında oldukça karmaşık bir tablo ortaya çıkmaktadır. IX. yüzyılın sonlarındaki¹ karanlık, kargaşa ve boşluk, Batı ülkelerinde feodalitenin ortaya çıkmasına sebep oldu². Yüzyılın III. çeyreğinde İngiltere, Fransa ve Batı Almanya'da feodal sistem sağlam bir şekilde kuruldu. Saksonya ve Doğu Almanya'nın bazı kısımlarında ise, yüzyılın son çeyreğindeki politik anarşi sebebiyle bu sistem hızla yayıldı. Fransa sınırı boyunca feodal gelenek diğer bölgelere doğru genişlerken İspanya sınırındaki siyasî oluşumlar tamamen feodal bir devlet haline geldi. Aynı esnada bir grup maceracı Norman da Güney İtalya ve Sicilya'da feodal devletler kurdu³. Bu devirdeki değişimler bununla da sınırlı kalmadı. Hıristiyanlık sınırları büyük ölçüde genişledi. Kiev Rusyası, Bulgarlar, Hıristiyanlığı Bizans'tan öğrenirken Polonya ve Macaristan, Lâtin Kilisesi'nin etkisi altında kaldı⁴. Bununla beraber XI. yüzyıl, İskandinav devletlerinin tarihinde de önemli bir yüzyıl oldu. Bu dönemde Norveç, İsveç ve Danimarka Hıristiyanlaştırıldılar. Tüm bunlara ilaveten, kilise dünyevî olaylara karışmaya başladı. Ayrıca Aquitanya dükü William'ın manastır sistemini ıslah amacıyla 911 yılında Cluny Manastırını kurmasıyla XI. yüzyılda Cluny aşırı nüfuzla sahip olmaya başladı. Bunun yanı sıra kiliseler üzerinde Papa'nın nüfuzu da gittikçe artmaktaydı⁵. XI. yüzyıla damgasını vuran bir diğer husus ise, Hıristiyanlık sınırlarının genişlediği bu

¹ Bu dönem Avrupa'sı için bkz. Davies 2006, 323 vd. Ayrıca bkz. Berl 1999, 63 vd.

² Feodalite, Batı ülkelerinde, siyasal otoritenin parçalanması ve yerel kuvvetlerin güçsüzlüğü neticesinde doğmuştu. Ortaçağda yaşanan göçler, istilalar ve savaşlar neticesinde toprağı olan fakat kendini bu olası saldırılardan koruyamayacak olan kişiler çareyi *Seigneur* adı verilen kuvvetli kişilere başvurmakta bulmuştu. Fakat Seigneurler biraz güçlendiklerinde bu nüfuzlarına dayanarak zayıfları kendi himayelerine alıp onların mallarına el koyuyorlardı. Ayrıca feodal toplumda, krallıktaki en üst mertebeden kişiyle en alttakini birbirine bağlayan yoğun bir sözleşme ilişkisi vardı. Bu sözleşme ilişkisi neticesinde de Avrupa'daki feodal toplum aşırı hiyerarşik bir yapı haline gelmeye başladı. Bunlara ilaveten, bu yüzyıllarda feodalite tüm Avrupa'da yayılırken bölgeden bölgeye hatta ülkeden ülkeye farklılık gösteriyordu. Bazı yerlerde köylüler tamamen özgürlüklerini yitirirken (örneğin Güney İngiltere ve Fransa) diğer bölgelerde (Doğu ve Kuzeydoğu İngiltere) köylüler yarı bağımsız idiler. Feodal sistem bazı bölgelerde o kadar sert uygulanmaktaydı ki köylü (kiracı), köyde kullandığı her kaynak için (ormanlık arazide domuz otlatmak ya da çayırdaki sığırları otlatmak) bir çeşit kira ödemek zorundaydı. Son olarak feodal sistemin önemli bir amacı da savaşta ortaklaşa hareket etmektir. Askerî olduğu kadar aynı zamanda politik de olan bu sistem VIII. yüzyıldan itibaren gelişerek daha sonraları tüm Avrupa'da etkili hale gelmiştir. Davies 2006, 340 vd; Painter 1969, 6 vd.

³ Painter 1969, 6, 18, 19.

⁴ Davies 2006, 351 vd.

⁵ Painter 1969, 21, 23-25.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

süreçte, Grek ve Lâtin kiliselerinin işbirliği içine giremeyip Schisma⁶ hareketiyle kesin olarak birbirlerinden ayrılmasıydı⁷.

Yukarıda özetle ifade edildiği üzere Batı dünyası hareketli bir yüzyıl yaşarken Bizans İmparatorluğu da bu mânâda Avrupa'dan geri kalmıyordu. 1025 yılında II. Basileios (976-1025)'un ölümüyle, Bizans tarihinin en parlak döneminin sonu gelmiş oldu. 867'de I. Basileios (867-886)'un tahta çıkışıyla başlayıp 1025'te II. Basileios'un ölümüyle sona eren yaklaşık bir buçuk yüzyıllık bu dönem sonunda, Bizans İmparatorluğu gücünün doruğuna ulaşmıştı. Bunun neticesinde, Bizans toprakları iki kat büyümüş, sınırları Tuna'dan Suriye'ye, İtalya'dan Kafkasya'ya dek genişlemişti. devletin yenilmez bir ordusu ve zengin bir hazinesi vardı. Ancak, II. Basileios'un ölümü ile Bizans İmparatorluğu'nun gücü kırılmış, ordusu güçsüzleşmiş, arazileri Türk ve Norman tehdidine açık hale gelmeye başlamıştı. Basileios'un ölümünün ardından yerine zayıf İmparatorlar devrini başlatacak olan kardeşi VIII. Konstantinos (1025-1028) geçti. Devleti idare etmekten çok sadece temsil etmekle yetinen Konstantinos'un yerini bırakacak bir oğlu olmadığından üç kızından biri Zoe, 12 Kasım 1028'de Romanos Argyros ile evlenmek suretiyle onu Bizans tahtına çıkardı. Tahta çıkan III. Romanos (1028-1034) 60 yaşlarında idi ve devlet yönetiminde de pek yetenekli değildi. Onun döneminde, Kumandan George Maniakes, Urfa'yı zapt ederek Bizans'ın onurunu kurtaran kişi oldu. Yaşlı İmparatorun 11 Nisan 1043'te ölümüyle beraber İmparatoriçe Zoe vakit kaybetmeksizin, Paphlagonialı bir genç olan Mikhail ile evlendi. Genç Paphlagonialı, IV. Mikhail (1034-1041) olarak Bizans tahtına çıktı. Kısa süren saltanatının ardından 10 Aralık 1041'de, hastalığının verdiği ızdırap ile çekildiği manastırda öldü. Ondan boşalan yere yeğeni V. Mikhail (1041-1042)

---

⁶ Papalık elçisi Kardinal Humbert ile İstanbul Patriği olan I. Mikhail Kerullarios (1043–1058), arasındaki çekişme schismaya sebep olduysa da aslında iki kilise arasındaki ipler çok önceleri gerilmişti. 451 Kadıköy Konsili'nde Bizans kilisesinin “Ökümenik statü” iddiasına kalkışmasıyla gerilim başlamıştı. Bizans kilisesi bu iddiasında başarılı olamamıştı; çünkü İslâm tehdidine karşı Roma'nın yardımına ihtiyacı vardı. Fakat XI. yüzyılın ortalarına gelindiğinde durum değişti. Güney Slavların ve Rusya'nın İstanbul Patriklğine bağlanması Bizans Kilisesi'nin Roma üstünlüğüne boyun eğmeyeceğinin bir göstergesi olmuştu. Bunun için de patrik artık Bizans'ın Roma hükmünden kurtulması amacıyla harekete geçti. İki kilise arasındaki ihtilafları gündeme getirince gerilim daha da arttı. Neticede patrik Papanın elçileri tarafından Ayasofya'ya bırakılan bir ferman ile aforoz edildi. Buna tepki olarak o da Papanın elçilerini aforoz etti ve fermanı yaktı. Böylelikle iki kilise arasında yüzyıllardan beri mevcut olan sorunlar bu olay ile daha çok su yüzüne çıktı ve iki kilise arasındaki ipler tamamen kopmuş oldu. Ostrogorsky 1999, 310 vd; Levtchenko 1979, 244-245; Lemerle 2004, 101-102; Angold 1984, 47-48; Franzius 1967, 278-279; Jenkins 2001, 348 vd; Anastos 2001, 49 vd; Kolbaba 2001, 121; Çelik 2000, 102 vd.

⁷ Davies 2006, 358 vd.

geçti. Mikhail'in, İmparatoriçe Zoe'yi manastıra kapatma gafletinde bulunması onu tacından ve tahtından etti. 20 Nisan 1042'de gözlerine mil çekildi ve nihayet tahttan indirildi. Bu kez Zoe ve Theodora devletin idaresini mecburen ve isteksizce üstlenmeye karar verdiler. Ancak idaredeki yeteneksizlikleri nedeniyle Zoe, 11 Haziran 1042'de 64 yaşında üçüncü kez evlendi. Böylece Konstantinos Monomakhos ile izdivacı neticesinde IX. Konstantinos (1042-1055) Bizans tacını giymiş oldu. Memurlar asalet sınıfının temsilcisi olan bu zat da devleti idarede yeterli olamadı ve 11 Ocak 1055 tarihinde ölümünün ardından Theodora ikinci kez hâkimiyeti eline almış oluyordu(1055-1056). Ancak Theodora'nın da 1056 Eylülünde ölümü ile birlikte Makedonya hanedanı tarihe karıştı. İmparatoriçe Theodora ölürken yaşlı bir memur olan Mikhail'i yerine tayin etti. Yaşlı Mikhail, VI. Mikhail (1056-1057) olarak tahta çıktıysa da, 1057 yılında yapılan askerî bir darbe ile Isaakios Komnenos (1057-1059) hâkimiyetini ilan etti. Fakat onun da İmparatorluğu uzun sürmedi. Bizans tacı bu kez de meşhur Schisma olayı ile ünlenmiş, eski patriklerden Mikhail Kerullarios'un yeğeni Eudokia Makrembolitissa ile evli olan X. Konstantinos Dukas (1059-1067)'in eline geçti. Dukas'ın Mayıs 1067'de ölümünün ardından İmparatoriçe Eudokia, başarılı komutan Romanos Diogenes ile evlenerek onu IV. Romanos (1068-1071) namıyla tahta çıkardı; fakat VII. Mikhail Dukas (1071-1078), Malazgirt'te yenilerek esir düşen İmparatorun yokluğunda tahtı ele geçirdi. Bizans İmparatorluğunda İç karışıklıklar durmaksızın devam ediyordu. Yine bir ihtilal sonucu, Nikephoros Botaneiates, III. Nikephoros (1078-1081) olarak tahta çıktı ve VII. Mikhail'i alaşağı etti⁸.

II. Basileios'un ölümünün ardından, I. Aleksios Komnenos (1081-1118)'un tahta çıkışına kadar geçen süre içinde İmparatorluğu idare edenlerin hükmetmekten yoksun olmaları, idare etmekten çok devleti temsil etmekle yetinmeleri sonucu; içte isyanlar, ordunun zayıflaması, hazinenin fakirleşmesi gibi birtakım sorunlara sebep olurken, devlet dışta da önemli sorunlarla boğuşuyordu. Bu dönem boyunca İmparatorluk sınırlarını tehdit eden Peçenek tehlikesi, Selçuklu Türklerinin Anadolu'da hızla ilerleyişleri, İmparatorluğa her yönden ağır bir darbe indirecek olan Malazgirt savaşı gibi siyasi olaylar Bizans'ın güçsüzlüğüne adeta güçsüzlük katmıştı. Tüm bu sorunların içinde, İmparatorluğun başını ağrıtan bir diğer problem de Norman tehlikesi olmuştur⁹.

⁸ 1025-1081 arasındaki dönemden bahsettiğimiz bu süreç içinde Bizans'ın durumu için bkz. Ostrogorsky 1999, 296 vd; Vasiliev 1952, 351 vd; Angold 1984, 1-113; Treadgold 1997, s. 583-611; Franzius 1967, 267-297; Finlay 1935, 359-424; Jenkins 2001, 333-374; Levchenko 1979, 240 vd; Haldon 2003, 15 vd; Birkenmeier 2002, s. 38; Charanis 1969, 177 vd; Laiou 2002, 19-21; Demirkent 1992, 236-237.

⁹ Bizans'ın içinde bulunduğu bu dönem Ostrogorsky tarafından Orta Bizans devlet sisteminin çözülüşü başlığı altında zikredilmiştir. Bkz. Ostrogorsky 1999, 296 vd.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

Bizans'ın Normanlar ile münasebetlerine bakıldığında, bu ilişkinin üç boyutlu ve her bir boyutunun birbiriyle bağlantılı olduğu görülecektir. Genel olarak ilişkileri; mücadele-savaş, ücretli asker yardımı ve akrabalık ilişkileri ekseninde, fakat arka planında ise tamamen siyasi amaç güdülen münasebetler şeklinde gerçekleşmiştir. Bizans'ın Normanlarla olan ilişkilerini ele almadan önce bu münasebetlerin geçmişine yani, Norman maceracıların Bizans'a ait olan Güney İtalya topraklarındaki ilk faaliyetlerine göz atmak yerinde olacaktır.

Viking topluluklarının 700'lerden başlayarak sürdürdükleri yağma akınları, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde sürekli yerleşimlerle son bulmuştu¹⁰. Onların istila hareketleri, torunları Viking kökenli maceracılar tarafından da çeşitli şekillerde devam ettirilmişti. Bu hareketin bizi ilgilendiren yönü ise, Güney İtalya'ya doğru yapılan faaliyetlerdir. Bizans'ın başını ağrıttacak olan ve 1071'de İtalya'daki son kalesini kaybetmesine sebep olan olayın tohumları, XI. yüzyılın başındaki bir isyanla atılacaktır. İmparator II. Basileios döneminde patlak veren bu isyan oldukça önemlidir. Bu dönemde İmparatorluğun Güney İtalya'daki nüfuzu hayli etkiliydi. Ayrıca Calabria¹¹ ve Apulia da¹² sağlam bir şekilde Bizans'ın idaresi altında bulunmaktaydı. Bununla beraber İmparatorluğun, Lombard prensliklerinden olan Benevento, Capua ve Salerne üzerindeki nüfuzu da azımsanmayacak derecede idi¹³. Tüm bunlarla birlikte bu prenslikler, Bizans ve birbirleriyle Güney İtalya hâkimiyeti konusunda çekişme halindeydiler. İmparator ve papanın hırsı, prensliklerin çekişme ve kavgaları, Normanların buralara varmalarından çok önce, onların Güney İtalya'yı ele

---

¹⁰ Vikingler, iki yüz yıldan fazla süreyle Kuzey kıyılarını yağmalamışlardır. İskandinavya'nın uzak fiyortlarında yaşanan nüfus artışının ürünüdürler. Yaklaşık 700 yıllarından itibaren Britanya Adaları ve civarında dağınık yerleşim oluşturdular. IX. yüzyılın ortalarından itibaren ise, daha planlı yağma akınları düzenleyebilmek için üsler oluşturmak üzere büyük Viking kampları kurdular. Ardından bu kampları sürekli yerleşime dönüştürdüler. Danimarka Vikingleri, Kuzey Fransa'nın korumasız kentlerine akınlar düzenlediler. 851 yılında İngiltere'ye çıktılar. 911 yılında ise Seine Normanları Normandiya'yı kurdular. Norveç Vikingleri ise, Avrupa'nın kuzeyine yöneldiler, İrlanda'nın doğusunu ele geçirdiler, 874'de İzlanda'ya yerleştiler, Kuzey Amerika'ya kadar gittiler. İsveç Vikingleri Baltık'ta faaliyet gösterdiler. Vareng olarak tanınan bu gruplar, Dinyeper'e egemen oldular, İstanbul'a akınlar yaptılar. Bunlar sonraları edindikleri tecrübeler ile yeni siyasi oluşum kurdular. Vareng Rurik ve oğulları Novgorod ve Kiev'de IX. yüzyılda doğu Slavlarının ilk sürekli prensliğini kurdular. Norman Robert Guiscard İtalya'nın güneyini, Normandiya Dükü Guillaume ise, İngiltere Krallığı'nı XI. yüzyılın ortalarında ele geçirdiler. Davies 2006, 323-324. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Bauduin 2006.

¹¹ Calabria, Güney İtalya'da yer almaktadır. Bkz. Kazhdan ve Hichner 1991, 365-366.

¹² İtalya'nın güneydoğu kısmında Monte Gargano'dan Otranto'ya dek uzanan bölgedir. Bkz. Kazhdan 1991, 144.

¹³ Charanis 1969, 180.

geçirmelerine ortam hazırlayacak gelişmeler olmuştur¹⁴. Netice itibariyle 1017 yılında Barili zengin bir vatandaş olan Melo önderliğinde ücretli Norman askerlerinin de katılımıyla¹⁵, bir isyan patlak verdi. Bu isyan, Bizans valisi Basil Bojoannes tarafından kesin olarak bastırıldı¹⁶. Bu olayın Bizans tarihi için en önemli kısmı ise, Lombardlı asi Melo'nun bir grup Norman hacısını 1015/1016 yıllarında Monte Gargano'da toplayarak onlardan Bizans'a karşı savaşmak üzere ücretli asker yardımı ricasında bulunmasıydı. Bu olay Normanların bir şekilde Güney İtalya'ya yerleşmelerine vesile olmuş ve Güney İtalya'nın ileride Normanlar tarafından zapt edilmesine imkân sağlamıştır¹⁷.

Bu maceracı grubunun içinde en önemlisi ve Bizans'ın kaderini etkileyecek olan Norman şövalyesi Tankred de Hauteville'in oğulları, Güney İtalya'ya gelerek hâkimiyet kurmaya girişmişler, 1040 yılında Melfi şehrini ele geçirerek burada küçük bir devlet kurmuşlardı¹⁸. Onların bu siyasi girişimleri Bizans tarafından ciddiye alınmamış olsa da Alman İmparatoru III. Heinrich (1039–1056) ve Papa II. Clemens (1046–1047)'in verdiği destekle etkili bir güç haline gelmeye başlamışlardı. Bunun üzerine Bizans endişeye düşmüş ve Apulia valisi Marianos Argyros'u eyaletteki askerî durumu yeniden tesis etmekle görevlendirmiş; fakat askeri açıdan pek bir başarı kazanılamamıştır. Verdikleri destekten pişman olan, Normanların büyüyüp kendi aleyhlerine bir güç olmasından endişelenen III. Heinrich ve Papa IX. Leo (1049–1054) ise, yeni gelişen bu güç üzerine harekete geçmiş; ancak Normanlar, papayı esir alarak kendilerine karşı izlemiş olduğu siyasetten vazgeçmesi konusunda onu yemin etmeye zorlamışlardır. Bir süre sonra ise papalık tahtına geçen II. Nicolaus (1058–1061), 1059 yılındaki Melfi Konsili'nde Tankred'in oğullarından hayatta kalmış olanların en yaşlısı olan Robert Guiscard'ı "*Apulia ve Calabria, Tanrı ve Aziz Petrus'un inayet ve yardımı ile Sicilya Dükü*" olarak tanıdığını ilan etmiştir¹⁹.

Bu hadiselerin ardından 1071 yılına gelindiğinde Bizans İmparatorluğu açısından dönüm noktası sayılabilecek iki önemli olay gerçekleşti. Bunlardan ilki, 1071 ilkbaharında Robert Guiscard'ın Bari'yi ele geçirmesi oldu. Bu olay

---

¹⁴ Yewdale 1924, 2.

¹⁵ Normanların 1050 öncesi faaliyetleri için bkz. Douglas 1969, 26 vd.

¹⁶ Charanis 1969, 180.

¹⁷ Yewdale 1924, 3. Normanların Güney İtalya'daki karışık durumdan faydalanıp burada bir devlet kurma hayalleri Runciman tarafından da bahsedilmiştir. Runciman 1999, 44.

¹⁸ Robert Guiscard'ın İtalya'da küçük bir devlet kurması Anna tarafından geniş bir şekilde anlatılmıştır. Anna Komnena, 22 vd; Türkçe terc. 43 vd.

¹⁹ Runciman 1999, 44-45; ayrıca bkz. Holt 1999, 17; Douglas 1969, 56 vd.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

ile birlikte İtalya'daki Bizans nüfuzu kesinlikle sona eriyor, Bizans'ın “Batı'da ayak bastığı son nokta” da elden çıkıyordu²⁰.

Bizans'ın batı sınırında yaşadığı bu gelişmenin ardından, çok geçmeden 1071 yazında İmparatorluğun doğusunda çok önemli bir tarihî bir hadise gerçekleşti. İleriki tarihlerde Haçlı Seferleri'ne sebep olacak olan ve Bizans'a ağır bir darbe indiren Malazgirt Savaşı²¹ meydana geldi. Bu önemli konunun Norman-Bizans ilişkileri çerçevesinde bizi ilgilendiren kısmı ise, Bizans ordusundaki ücretli Norman askerlerinin Bizans ile olan münasebetleridir. Bu çerçevede Malazgirt'ten bahsedince aklımıza gelen ilk ve en ünlü Norman, Roussel /Urselius de Bailleul²² olur. Roussel, Bizans için çok önemli olan bu savaşta mücadele etmeyerek Bizans'a ihanet etmiş; ayrıca bununla da kalmayarak 1073 yılında Bizans tarafından Türkler üzerine gönderildiği seferde de aynı davranışı göstermiş ve yine orduyu terk etmişti. Fakat O, bu kez hainlikle kalmayıp Sivas taraflarına gelerek bölgede kendi hâkimiyetini kurmuştu. Ayrıca buna ilaveten İmparator tarafından gönderilen Caesar Ioannes Dukas'ı mağlup etmiş; ardından Onu esir alma cesaretini göstermişti. Böylece Roussel, Caesar'ı yanına almak suretiyle Bizans tahtını ele geçirmek amacıyla harekete geçmiştir. Üsküdar'a dek ilerleyen Roussel, burasını ateşe vermiş; fakat o sırada Orta Anadolu'da bulunan ve İmparator tarafından yardıma çağrılan Artuk Bey, Roussel'ı mağlup ve esir etmiş²³ ancak Roussel'ı Bizans'a teslim etmeyen Türk Beyi, eşinin ödediği kurtuluş fidyesiyle onu serbest bırakmıştır. Fakat asî Norman, yeniden Bizans aleyhine tehdit edici bir unsur haline gelmeye başlayınca, Selçuklu Beyi Tutak tarafından ele geçirilip Bizans'a teslim edilmiştir²⁴.

²⁰ Yewdale 1924, 9; Ostrogorsky 1999, 320; Vasiliev 1952, 360; Levchenko 1979, 273; Runciman 1999, 49; Angold 1984, 32; Treadgold 1997, 603; Douglas 1969, 61; Holt 1999, 18; Mc Queen 1986, 427-428; Loud 1988, 221.

²¹ Bizans'ın Malazgirt bozgunu ve Diogenes'in esareti için bkz. Attaleiates, 164 vd; Psellos, 229 vd; Zonaras, 135 vd; Abû'l-Farac, 321 vd; Süryani Mihail, 26-27; Urfalı Mateos, 143; Müverrih Vardan, 178; Azimî, 19; Bundarî, 40-41; ayrıca konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sümer-Sevim 1988; Turan 1996, 27 vd; Turan 1999, 178 vd; Köymen 2001, 26 vd; Sevim 1993, 78 vd.

²² Roussel de Bailleul'un faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Attaleiates, 153 vd, 187 vd; Bryennios, 73 vd; Roussel'in Bizans'a karşı isyanı'nda da yer almaktadır. Anna Komnena, 10 vd; Türkçe terc. 16 vd.

²³ Attaleiates, 187 vd; Bryennios, 73 vd, 86 vd; Zonaras, 143 vd; ayrıca bkz. Sevim 1993, 201; Sevim 1962, 125-127; Sevim 1990, 47 vd; Sevim 1991, 414.

²⁴ Attaleiates, 192 vd; Bryennios, 95 vd; Anna Komnena, 10 vd; Türkçe terc. 17 vd; ayrıca bkz. Runciman 1999, 51-52; Kafesoğlu 1953, 67-68; Kafesoğlu 2001, 667; Ayönü 2009, 61.

Roussel ile beraber adları anılan iki önemli Norman asîsi²⁵ daha vardı. Bunlar Herve Phrangopoulos ve Robert Crispin (Crispinus) idi. Türklere karşı savaşmak üzere orduya alınan bu unsurlar orduyu neredeyse ele geçirmişlerdi; çünkü yavaş yavaş mevcudiyetini yitiren Bizans Muhafız Alayları'nın yerini almaya başlamışlardı. Bu Norman liderlerine orduda önemli mevkiiler, hatta mülkler verilmeye başlanmış, bu durum ise onları isyankâr yapmaya yetmişti. Norman liderlerinin içinde kavgacı, savaş sever ve kana susamış asiler olarak ün yapan bu liderlerden Herve, 1057 yılında isyan ederek Türklerin tarafına geçmiş; Crispin ise, 1068'de isyan etmişti. Bunlardan Herve 1057 yılında Armeniakon Theması'nda bir arazi sahibi olmuş; Crispin ve Roussel ise, 1070'lerin başlarında Armeniakon'daki kaleleri ellerine geçirmişlerdi. Bu durum da pek tabiidir ki onların bölgede birer lord olarak hareket etmelerine ortam hazırlamıştı. Bu açıdan bakıldığında onların isyanları bir neden değil, elde ettikleri ayrıcalıkların bir sonucuydu. 1057 yıllarında ordudaki sayıları 2000'i bulan; 1071'de 3000'e ulaşan Franklar, ordu içinde kendi kendine yetebilen zengin bir birlik de meydana getirmişlerdi. Bu bilgileri dikkatle değerlendirdiğimiz takdirde ise, karşımıza oldukça farklı bir tablo çıkmaktadır. Haçlı Seferleri ışığında Normanların bu hizmetini göz önünde bulundurduğumuzda bunun Bizans'a yarardan çok, zarar getirmiş olduğunu görürüz. Neticede Haçlı Seferlerinden 10 yıl önce, özellikle de, Bizans hizmetinde bulunan Normanlar sayesinde Haçlılar pek çok tecrübeye sahip olacaklar, Grekleri, Türkleri ve Ermenileri önceden tanıyacaklardır. 1097-1098'de savaşacakları Suriye ve Çukurova topraklarındaki pek çok yer hakkında bilgi sahibi olacaklardır. En önemlisi de, Frank birliğini oluşturan Bizans ordusundaki Normanlar, Haçlı Seferleri başladığında İmparatorluğa neredeyse 50 yıldan beri (1050-1096) hizmet vermiş olacaklardır ki bu süre onların kendilerini tamamen evlerinde hissetmeleri için yeterli olacaktır. İşte bunlar ve Haçlı liderlerinin kendi bünyelerinde barındırdıkları hırslar neticesinde, Malazgirt'in yan etkisi olarak ifade edilen Haçlı Seferleri esnasında bu topraklarda prenslikler kuracaklar ve bunu da Bizans'ın müsaadesiyle yaptıklarını göstereceklerdir²⁶. Bununla birlikte bu isyankâr Normanların dışında, İmparatorluğun dostu olan Normanlar da yok değildi. *Anna Komnena*'nın iyi bir asker, sadık bir adam olarak işaret ettiği Robert Guiscard'ın yeğeni olan "*Humbertopoulos*" adlı Norman İmparator

²⁵Bunların dışında ayrıca bir Norman asîsi daha vardır ki o da Raimbaud'dur. Raimbaud, Malazgirt savaşının ardından Bizans'ın içinde bulunduğu zor durumdan istifade eden Ermeni Filaretos'un kuvvetleri arasında yer alan Norman askerlerinin lideridir. Konuyla ilgili olarak bkz. İnan 2010, s. 46.

²⁶Ostrogorsky 1999, 308; Charanis 1969, 200. Ayrıca bkz. Kazhdan 2001, 92. Ayrıca bkz. Magadalino 1996.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

Aleksios'un tahta çıkmak için kendisine destek olacağına inandığı Normanlardan biriydi²⁷.

Normanlarla akrabalık münasebetlerine geçmeden önce Bizans'ın bu unsurlarla ilişkisinin önemli bir yönüne daha dikkat çekmek yerinde olacaktır. Bizans İmparatorluğu'nun Normanlarla olan temaslarının daha çok siyasî yani mücadele-savaş boyutunun içine giren Bizans'ın "*Normanları kendi yürüncesine çekme*" politikası da oldukça önemli bir konudur. Robert Guiscard'ın İtalya da bir güç olmaya başlamasıyla beraber Bizans, İtalya'da iç isyanlara destek vererek Robert'e ve onun kurduğu siyasî oluşuma zarar vermeyi planlamıştır. Guiscard'ın aile fertleri de dâhil olmak üzere, Normandiyalı şövalyeler, onun idarede hak talep etmesine içerleyenler, açıkça isyana kalkışmışlardır. Bu içerlemeler ise her zaman Bizanslıların desteği ile açıkça bir isyan şeklinde patlak vermiştir. 1071'den 1080'e kadar, biri 1071'de diğeri de 1078 sonbaharında gerçekleşen bu isyanlar hem iç hem dış kuvvetler tarafından destek görmüştür²⁸. Bizans'ın bu politikasının ardından Norman-Bizans münasebetlerinin en önemli kısmı olan "*siyasî amaçlı akrabalık ilişkileri*" konusuna kısaca bir bakmamız yararlı olacaktır. Selefî Romanos Diogenes'in kendi döneminde uygulamaya koymaya çalıştığı fakat gerçekleştirme imkânı bulamadığı siyasî evlilik politikasını beğenen Mikhail devam ettirme yoluna gitmiştir. Onun tahta çıktığı döneme bakılırsa zaten bu politikanın gerekli olduğu görülecektir; çünkü Mikhail, Malazgirt'in ardından başlayan Türk ilerleyişini ve Normanların Bizans aleyhine topraklarını genişletmesini aynı anda durduramayacağından onları akrabalık ilişkisi kurma yoluyla kendine çekmeye çalışmıştır. Normanların Balkanlara yayılmasının önüne geçmek ve ayrıca Türklere karşı onları kullanmak için derhal harekete geçmiştir. VII. Mikhail bu amaçla, Robert Guiscard'a 1071 sonu ya da 1072 başlarında ve 1072 sonu veyahut 1073 başlarında olmak üzere iki mektup ve 1074 Ağustos tarihli bir *chrysobull* ²⁹ göndermiştir. İlk mektupta İmparatorun kardeşi Konstantin ile Robert Guiscard'ın kızlarından birinin evliliği üzerinde durulmuş, Bizans'ın üstünlüğü vurgulanmış, dinî inançların ortak olduğu İmparator tarafından ifade edilmiştir. Mektubun sonuna doğru ise, önemli anlaşma şartları yer almıştır. Normanların doğrudan Bizans idaresi altında bulunan topraklara saldırmamaları, Bizans sınırını korumaları beklenmiş ve ücretli askerlik olayı gündeme getirilmiştir. Ayrıca ikinci mektupta da benzer ifadelere yer verilmiştir. Bu suretle Mikhail, Normanların vasal bir kuvvet

²⁷ Anna Komnena, 37-38; Türkçe terc, 69-70; Mc Queen 1986, 437.

²⁸ Mc Queen 1986, 434-436.

²⁹ İmparatorun altın bullasını taşıyan resmi dokümanların genel adıdır. Bkz. Oikonomides 1991, 451-452.

olarak yardımını almak, onları akrabalık ilişkisiyle Bizans içine çekmek istedi. Fakat Guiscard ardı ardına iki kez yapılan teklifi reddetti. Bunun üzerine VII. Mikhael, Papa VII. Gregory'den Türklere karşı askerî yardım istemek durumunda kaldı (1073 ilkbaharı ya da yazı). Papa bu teklife sıcak baktıysa da bu sıralarda Alman İmparatoru IV. Heinrich ile arasının iyi olmamasından dolayı Robert Guiscard'a müttefik olma teklifinde bulundu. Fakat ikili arasında bir türlü anlaşma sağlanamadı. Hatta 1073 sonu 1074 başlarında Guiscard'ın yapmış olduğu hareketler, papanın Ona karşı olan tutumunu sertleştirdi. Guiscard'ın Amalfi'yi zapt etmesi papanın dostu ve müttefiki olan Salerne'li Gisulf'a ağır bir darbe indirmişti. Guiscard'ın 1074 Şubatı'nda Benevento'ya saldırısı sonucunda ise papalık destekçilerinden biri olan Lombard Prensi VI. Landulf'un varisçisi olan Pandulf'un ölümü, papa için bardağı taşıran son damla olmuştu. Bunun üzerine VII. Gregory Avrupa'daki aile reislerine, Doğu'daki İmparatorluğu Müslümanlara karşı korumak için yardıma çağırarak amacıyla mektup yazdı. Doğu'ya yönelmeden önce Guiscard'ın tehditlerinin artmasına yönelik olarak, önce onun işini halletmeye karar verdi ve kuvvetlerini toplayarak, onu aforoz etti. Haziran ayında papalık destekçileri bir araya gelmişlerdi. Guiscard ise gerçekten büyük bir tehlikenin ortasında olduğunun farkındaydı. Papa tam bu büyük destekle ona karşı harekete geçeceği an taraftarları arasında meydana gelen iç çekişmeden dolayı kuvvetleri dağılmak durumunda kaldı. Kader Guiscard'a nefes alma imkânı vermişti³⁰. O, bu durumu iyi kullandı ve daha önce iki kez teklifini reddettiği Bizans İmparatoru'nun evlilik teklifini kabul etti. Guiscard, bu anlaşma ile İmparatorun desteğini almayı umut ediyordu. Bu olay, Guiscard'ın başlangıçtan beri soğuk davrandığı Bizans'a karşı şimdi birden bire teklifi kabul edecek kadar yakınlaşmasının nedenini açıkça ortaya koyuyordu. Böylelikle İmparatorun oğlu ile Guiscard'ın kızının evlilik anlaşması 1074 Ağustos tarihli Guiscard'a gönderilen chrysobull ile onaylanmış oldu³¹. Ancak bu anlaşma, Bizans'a pek yarar sağlamayacaktı.

I. Aleksios Komnenos (1081-1118) dönemine gelindiğinde Norman tehlikesi hâlâ devam etmekteydi. Bununla beraber Türk tehdidi de mevcuttu. İmparator, önce Türklerin mi yoksa Normanların mı üzerine gidilmesinin daha doğru olacağını düşünürken yaklaşan Norman tehlikesinin bir an önce çözülmesi gerektiğine karar verdi ve I. Süleymanşah (1075–1086) ile anlaşma yaparak doğudaki sorunu bir süreliğine halletti. Aleksios tahta çıktığında İmparatorluğun durumu içler acısıydı. Ordusu zayıf, hazinesi boş ve donanması

³⁰ Mc Queen 1986, 432.

³¹ Bu mektuptan sadece Cedrenus bahseder. Ayrıca *Bibliotheca Graece Medii Aevi*'de mektuplar aynen yer almaktadır. Peter Charanis'ten (Charanis 1979, 18 ve n. 2) naklen bkz. Cedrenus, II. 724; Mc Queen 1986, 429 vd; Charanis 1969, 187 vd; Charanis 1979, 17 vd.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

güçsüzdü. Robert Guiscard ise güya devrik İmparator ile mağdur edilmiş kızının haklarını aramak, intikamını almak amacıyla Bizans'a karşı harekete geçmişti³². Bunları haber alan İmparator, dört bir yandan müttefik aramaya başladı. Robert ise bu sıralarda Otranto'ya varmış; Avlonya kıyısına ulaşmıştı. Burada, daha önce gelerek Avlonya'yı ele geçiren oğlu Bohemund ile buluştu. Onlar, Korfu'yu geçip Draç'a varmak üzereyken müthiş bir fırtına patladı. Bunu atlatan Robert geride kalan birliklerini toparlayarak İlyrikon Ovası'nı, Draç kentinin bulunduğu ovayı işgal etti. Böylece Guiscard, 17 Haziran 1081'de her yönden gelen ordusu ve sayısız atlı-yaya birlikleri ile daha da güçlendi. Draç'ı karadan ve denizden kuşatmaya girişti. Bu ve daha pek çok gelişme Draç valisi Georgios Palaiologos tarafından İmparatora bildirilince Aleksios, daha önce anlaşma yapmış olduğu Süleymanşah ile türlü vaatte³³ bulunduğu Venediklilerden yardım istedi ve 1082 Ağustosunda İstanbul'dan yola çıktı. 1082 Ekimi'nde iki taraf arasında çok şiddetli bir savaş oldu. Aynı yılın Şubat ayında ise Bizans'ın önemli şehri Draç, Guiscard'ın eline geçmiş oldu. Çaresiz durumda kalan Aleksios pes etmemekte kararlıydı. Derhal Alman kralı IV. Heinrich'e başvurarak fazla gecikmeden Robert'in İtalya'daki topraklarını istila edip dikkatini o yöne çekmesini rica etti. Bunun üzerine Alman saldırısını haber alan Robert savaşın idaresini ve ele geçirdiği yerleri oğluna bırakarak 1082 baharında memleketine geri döndü. Bohemund, babasının yokluğunda, büyük bir hırsla Aleksios'a karşı saldırıya girişti ve onu arka arkaya iki kez mağlup etti. Bunun üzerine Aleksios derhal Türklerden asker ve Venedik'ten gemi yardımı alma yoluna gitti. Süleymanşah en iyilerinden ve başında tecrübeli komutanların da olduğu 7000 askerini ona gönderirken, Venedikliler de Normanların ikmal yollarını kesmeye koyuldular. Böylelikle İmparator Teselya'yı kurtarmış oldu. Bohemund ise, 1083 yılında İtalya'ya döndü. 1084

³² Robert, Bizans'ın Balkan Yarımadası'ndaki topraklarına saldırma nedenini devrik İmparatorun ve mağdur edilmiş kızının intikamını almak şeklinde açıklar. Anna (konuyla ilgili bkz. Anna Komnena, 61 vd; Türkçe terc, 118 vd) ise, bunun Robert'in uydurduğu bir yalan olduğunu ve onun esas amacının Bizans tahtını ele geçirmek olduğunu ifade eder. Bununla beraber Robert'in Arnavutluk istilasına başlamasının nedeni olarak Mc Queen tarafından birkaç iddia ortaya koyulmaktadır. Ona göre, Robert'in Bizans tahtını ele geçirmek istemesi bu seferin nedenlerinden sadece biriydi. Bunun yanı sıra onun bu sefere çıkmasında rol oynayan birkaç husus daha vardı. Bu hususlar, kızının intikamını almak, en büyük oğlu Bohemund'a buradan ele geçireceği toprakları miras olarak bırakmak gibi konulardı. Ayrıca Mc Queen, Robert'in küçük oğlu Roger' a İtalya ve Sicilya'yı bırakmış olduğunu, Bohemund için de bu toprakları uygun görmüş olduğunu ifade eder. Mc Queen 1986, 438 vd.

³³ Bu savaşta Bizans'ın Venedik'e verdiği imtiyazlar İmparatorluğun ekonomisinde ciddi yaralar açmıştır. İmparatorun 1082'de imzaladığı anlaşma ile Venedik, İmparatorluğun bütün limanlarında Gümrük vergisi ödemedi ticaret yapma hakkına sahip olmuştu. Bu konuyla ilgili bkz. Anna Komnena, 97, Türkçe terc. s. 186; Ostrogorsky 1999, 331-332; Heyd 2000, 129 vd; Ducellier-Balard 2002, 183-185; Demirkent 2000, 139.

yılında babası ile beraber yola çıktı. Yeni bir savaşa girişmeye hazırlanan Normanların 1085 baharında Guiscard'ın ölümüyle³⁴ seferleri yarıda kaldı ve böylece İmparator rahat bir nefes alarak Draç'ı ele geçirdi³⁵. Bizans şimdilik bu tehlikeden de kurtulmuş oluyordu.

Bundan sonra Bohemund, 1085-1095 yılları arasında kalan zamanı İtalya'da geçirmiş³⁶, Arnavutluk istilasından eli boş dönmesi nedeniyle üvey kardeşi Roger Borsa ile hâkimiyet mücadelesine girmiş; Bizans ise, Norman

³⁴Robert Guiscard'ın ölümüyle ilgili olarak; karısı tarafından zehirlendiği iddiaları kaynaklarda yer almaktadır. Ayrıca Ordericus Vitalis 2004, (29, 30, n. 2, 31, 33) eserinde, Bohemund'un üvey annesi tarafından zehirlendiğini kaydeder. Bizans ile Draç konusunda mücadeleler sürerken Bohemund'un hastalandığını nakleder. Ancak Yewdale ve Mc Queen Bohemund ile ilgili böyle bir bilgiden bahsetmezler. Ordericus, Robert Guiscard'ın karısı Sigelgaita'nın üvey oğlu Bohemund'a karşı içinde büyük bir kin ve nefret beslediğini ve onun Bohemund'dan korktuğunu ifade eder; Bohemund'un oğlu Roger'dan daha güçlü ve nüfuzlu olduğunu, bu sebepten dolayı da Roger'ın Apulia ve Calabria dukalığını elinden alabileceğini düşündüğünü bildirir. Bu amaçla Sigelgaita'nın öldürücü bir zehir hazırlattığını ve bunun neticesinde Bohemund'un hastalandığını ifade eder. Olayın ardından Robert Guiscard'a haber yollandığı ve oğlunun hastalandığından haberdar edildiği de Ordericus'ta yer alan bilgiler arasındadır. Bunun üzerine Robert'in bu işi yapanın karısı olduğunu anladığı ve ona oğlunun yaşayıp yaşamadığını sorduğu kaydedilir; ayrıca Guiscard'ın ona İncil ve kılıç üzerine yemin etmesini istediği, ardından oğlunun bu hastalık yüzünden öldüğü takdirde elindeki kılıç ile kendisini de öldüreceğini söylediğini bildirir. Bu zehirlenme hadisesinin ardından Ordericus, Bohemund'un iyileştiğini ancak zehrin etkisiyle ömür boyu yüzünün renginin solgun kaldığını da kaydeder. Ayrıca Ordericus, Sigelgaita'nın kocasının tehditlerinden korktuğu ve bu amaçla Robert'i zehirlediğini de bildirir. Ancak eserin çevirisini yapan yazar (s. 30 n. 2) böyle bir şeyin doğru olamayacağını, Guiscard'ın muhtemelen yüksek ateşten öldüğünü söyler. Bu olayların ardından Ordericus Vitalis'te daha ilginç bir kayıt yer almaktadır. Bu kayda göre, Bohemund'a babasının öldürüldüğünü haber vermeye gelen habercilerin, üvey annesinin Apulia'da olduğunu ve onu da öldürebileceğini söylediklerini kaydeder. Malmesbury (485) ise, yine Sigelgaita'nın Robert'i zehirleyerek öldürdüğünü belirtir. Sonuç itibarıyla Bohemund ile ilgili müstakil bir eser yazan Yewdale eserinde böyle bir bilgidен bahsetmemiştir. Bu sebepten ötürü her iki kaynaktaki yer alan bu bilgilerin doğruluğundan şüphe etmek durumundayız.

³⁵Robert'in Balkan Yarımadası'na hareketi ve Draç savaşı için bkz. Anna Komnena, 61 vd; Türkçe terc. 118 vd; Ordericus Vitalis, IV, 17 vd; William of Malmesbury, 483-485; Yewdale 1924, 11vd; Ostrogorsky 1999, 330-331; Runciman 1999, 56 vd.; Angold 1984, 106 vd; Charanis 1969, 214 vd; Mc Queen 1986, 439 vd. Ayrıca Robert'in ölümüyle beraber meydana gelen boşlukla birlikte onun oğlu Guy (Guido/Gidus) ve Bohemund'un başkomutanlarından biri olan Peter Aliphas'ın Bizans hizmetine girdiklerini belirtmek de yarar vardır. Anna'ya (Anna Komnena, 95; Türkçe terc. 184) göre Guy ile İmparatorun yakınlaşmaları Robert'in ölümünden öncedir. Babasıyla beraber bu seferde yer almış ve bu esnada Aleksios onu kendi yanına çekmek için Ona; para, hediye ve kuzenlerinden biri ile evlenmesi teklifinde bulunmuştu. Fakat Yewdale 1924, (22, n. 55) Anna'nın olayları karıştırmış olabileceğini ve bu olayın 1107 seferinde gerçekleştiğini ifade eder. Bu konuyla ilgili bkz. Mc Queen 1986, 445.

³⁶Bohemund'un, babasının ölümünün ardından 1085-1095 arası İtalya'daki faaliyetleri ve kardeşi Roger Borsa'ya karşı isyanları konumuz dışı olduğundan burada bahsedilmeyecektir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yewdale 1924, 25 vd; Mc Queen, 1986, 448 vd.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

saldırılarını püskürttüktan sonra yönünü Peçeneklere çevirerek 1091’de onlara ağır bir darbe indirmiştir.

Sonuç olarak Bizans’ın Norman unsurlarla ilişkisi onları orduya ücretli asker olarak alma ve evlilik yoluyla onları kendi yanına çekip İmparatorluğu tehdit eden Norman tehlikesini bertaraf etme şeklinde gerçekleşmiştir. Böylece Bizans, Türkleri İmparatorluk için büyük bir tehlike olarak kabul edip Normanlarla; Normanları da kendisi için tehdit unsuru görüp Türklerle anlaşma yoluna gitmiştir. Ancak iki taraflı bir politika izleyen İmparator I. Aleksios’un Normanlarla işbirliği Bizans’a fayda sağlamaktan çok zarar vermiştir.

BİBLİYOGRAFYA

a-Kaynaklar

- Abû'l-Farac Abû'l-Farac, (*Bar Hebraeus*) *Abû'l-Farac Tarihi*, C. I-II, Süryaniceden İngilizceye Çev. A.W. Budge, Türkçe terc. Ömer Rıza Doğrul, 3. Baskı, Ankara 1999.
- Anna Komnena Anna Komnena, *The Alexiad*, İngilizce terc. Elizabeth A. S. Dawes, London 2011; Türkçe terc. Bilge Umar, *Alexiad: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Aleksios Komnenos Döneminin Tarihi Malazgirt'in Sonrası*, İstanbul 1996.
- Attaleiates Mikhael Attaleiates, *Tarih*, Türkçe terc. Bilge Umar, İstanbul 2008.
- Azimî Azimî, *Azimî Tarihi*, yay. ve Türkçe terc. Ali Sevim, *Selçuklularla İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Ankara 1988.
- Bryennios Nikephoros Bryennios, *Tarihin Özü*, Türkçe terc. Bilge Umar, İstanbul 2008.
- Bundarî *Zubdat al-Nusra ve Nuhbat al'Usra*, Türkçe terc. Kıvameddin Burslan, *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi*, 2. Baskı, Ankara 1999.
- Malmesbury William of Malmesbury, *Gesta Regum Anglorum*, İngilizce terc. ve yay. R.A.B. Mynors-R. M. Thomson-M. Winterbottom, *The History of the English Kings*, I, Oxford 1998.
- Ordericus Ordericus Vitalis *Historia Ecclesiastica*, yay. ve İngilizce terc. M. Chibnall, *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*, IV, Oxford (Reprinted) 2004.
- Psellus *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, Türkçe terc. Işın Demirkent, Ankara 1992.
- Süryanî Mihail *Süryanî Patrik Mihail'in Vekayinamesi, İkinci Kısım (1042-1195)*, Türkçe terc. Hrant D. Andreasyan, (TTK'nda Basılmamış Nüsha).
- Urfalı Mateos Urfalı Mateos, *Vekayiname*, Türkçe terc. Hrant D.Andreasyan, *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Notlar, E.Dulaurer, M.H. Yinanç (Çev), 3. Baskı, Ankara 2000.

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

- Vardan Müverrih Vardan, “Türk Fütuhâtı Tarihi (889-1269)” Türkçe terc. Hrant D. Andreasyan, *Tarih Semineri Dergisi*, C. I/2, İstanbul 1937.
- Zonaras Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, Türkçe terc. Bilge Umar, İstanbul 2008.

b-Araştırma eserleri

- Anastos 2001 Milton V. Anastos, *Aspects of the Mind of Byzantium*, yay. Speros Vryonis ve Nicholas Goodhue, Ashgate.
- Angold 1984 Michael Angold, *The Byzantine Empire 1025-1204*, London.
- Ayönü 2009 Yusuf Ayönü, Bizans Ordusu’nda Ücretli Türk Askerler (XI-XII. Yüzyıllar)”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sa: 25, s.53-69.
- Bauduin 2006 Pierre Bauduin, *Vikingler*, Türkçe terc. İsmail Yerguz, Ankara.
- Berl 1999 Emmanuel Berl, *Attila’dan Timur’a Avrupa ve Asya*, Türkçe terc. Gülseren Devrim, 2. Baskı, İstanbul.
- Birkenmeier 2002 John W, Birkenmeier, *The Development of the Komnenian Army: 1081-1180*, Brill.
- Charanis 1979 Peter Charanis, “Byzantium the West and the Origin of the First Crusade”, *Byzantion*, XIX, s. 17–36.
- Charanis 1969 Peter Charanis, “The Byzantine Empire in the Eleventh Century”, *A History of the Crusades*, Gen. Ed. K. M. Setton, I, London, s.177-219.
- Çelik 2000 Mehmet Çelik, *Fener Patrikhanesi’nin Ökumeniklik İddiasının Tarihi Seyri (325-1453)*, İzmir.
- Davies 2006 Norman Davies, *Avrupa Tarihi, Doğu’dan Batı’ya Buz Çağı’ndan Soğuk Savaş’a Urallar’dan Cebelitarık’a Avrupa’nın Panoraması*, Türkçe terc. Burcu Çığman, Ankara.
- Demirkent 1992 Işın Demirkent, “Bizans” *DİA*, C. 6, İstanbul, s.230-244.
- Demirkent 2000 Işın Demirkent “1082-1302 Yılları Arasında Bizans-Venedik İlişkilerine Kısa Bir Bakış” *Tarih Dergisi*, Prof. Dr. Fikret Işıltan’a Hatıra Sayısı, 36, s.97–119.

Sevtap Gölgesiz Karaca

- Douglas 1969 David C. Douglas, *The Norman Achievement 1050-1100*, Fontana.
- Ducellier - Balard 2002 Alain Ducellier-Michel Balard (derl.) *Konstantinopolis 1054-1261*, İstanbul.
- Finlay 1935 George Finlay, *History of the Bzantine Empire*, London.
- Franzius 1967 Enno Franzius, *History of the Byzantine Empire*, New York.
- Haldon 2003 John Haldon, *Byzantium at War AD 600-1453*, New York.
- Heyd 2000 W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Türkçe terc. Enver Ziya Karal, 2. Baskı, Ankara.
- Holt 1999 P.M. Holt, *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*, Türkçe terc. Özden Arıkan, İstanbul.
- İnan 2010 Zeynep İnan, *XI. Yüzyılda Anadolu'da Norman Şeflerinin Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Jenkins 2001 Romilly Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centruies AD 610-1071*, Toronto.
- Kafesoğlu 2001 İbrahim Kafesoğlu, “Melikşah” *J.A.*, c. 7, Eskişehir, s.665-673.
- Kafesoğlu 1953 İbrahim Kafesoğlu, *Sultan Melikşah Devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu*, İstanbul.
- Kazhdan 2001 Alexander Kazhdan, “Latins and Franks in Byzantium: Perception and Reality from the Eleventh to the Twelfth Century” *The Crusades from the Perspective of Byzantium and the Muslim World, Dumbarton Oaks Papers*, Washington, s.83-100.
- Kazhdan– Hichner 1991 Alexander Kazhdan-R. B. Hichner, “Apulia” *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C. I, Oxford, s.144.
- Kazhdan– Hichner 1991 Alexander Kazhdan-R. B. Hichner, “Calabria”, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C. I, Oxford, s.365-366.
- Kolbaba 2001 Tia. M. Kolbaba, *Byzantine Perceptions of Latin Religious Errors: Themes and Changes from 850 to*

XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış

- 1350” , The Crusades From The Perspective of Byzantine and the Muslim World, yay. Angeliki E. Laiou ve R. Parviz Mottahedeh, *Dumbarton Oaks Papers*, Washington, s.117–130.
- Köymen 2001 Mehmet Altay Köymen, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, C. 3, *Alp Arslan ve Zamanı*, 4. Baskı, Ankara.
- Laiou 2002 Angeliki E. Laiou, “Political History: An Outline” The Economic History of the Byzantium from the Seventh through the Fifteenth Century, *Dumbarton Oaks Papers*, Washington, s.9-28.
- Lemerle 2004 Paul Lemerle, *Bizans Tarihi*, Türkçe terc. Galip Üstün, İstanbul.
- Levtchenko 1979 M.V. Levtchenko, *Bizans*, Türkçe terc. Erdoğan Berktaş, İstanbul.
- Loud,1988 G.A. Loud, “Byzantine Italy and the Normans” , *Byzantium and the West c. 850 - c. 1200, Proceedings of the XVIII Spring Symposium of Byzantine Studies*, yay, J. D. Howard-J.Ston, Amsterdam, s. 215-233.
- Magadalino 1996 Paul Magadalino, *The Byzantine Background to the First Crusade*, Canadian Institute of Balkan Studies, Toronto.
- Mc Queen 1986 W. B. Mc Queen, “Relations Between the Normans and Byzantium 1071–1111” , *Byzantion* 56, s.427-476.
- Oikonomides 1991 Nicolas Oikonomides, “Chrysobull”, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C.I, yay. Alexander Kazhdan, Oxford, s.451–452.
- Ostrogorsky 1999 George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Türkçe terc. Fikret İşıltan, 5. Baskı, Ankara.
- Painter 1969 Sidney Painter, “Western Europe on the Eve of the Crusades” *A History of the Crusades*, Gen ed. K. M. Setton, I, London, s.3–29.
- Runciman 1999 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. I, Türkçe terc. Fikret İşıltan, 3. Baskı, Ankara.
- Sevim 1991 Ali Sevim, “Artuk b. Eksük”, *DİA*, C. 3, İstanbul, s.414-415.
- Sevim 1993 Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, 2. Baskı, Ankara.

Sevtap Gölgesiz Karaca

- Sevim 1990 Ali Sevim, *Ünlü Selçuklu Komutanı Afşin, Atsız, Artuk ve Aksungur*, Ankara.
- Sevim 1962 Ali Sevim, “Artukluların Soyu ve Artuk Bey’in Siyasi Faaliyetleri”, *Bellekten*, XXVII/101-104, s.121–146.
- Sümer– Sevim 1988 Faruk Sümer-Ali Sevim, *İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı (Metinler ve Çeviriler)*, 2. Baskı, Ankara.
- Treadgold 1997 Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford-California.
- Turan 1999 Osman Turan, *Selçuklu Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, 8. Baskı, İstanbul.
- Turan 1996 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 4.Baskı, İstanbul.
- Vasiliev 1952 A. A.Vasiliev, *History of the Byzantine Empire 324-1453*, C. I, Wiskonsin.
- Yewdale 1924 Ralph Bailly Yewdale, *Bohemund I, Prince of Antioch*, Princeton.

Sevtap Gölgesiz Karaca